

Fransızcadan Türkçeye Çeviride İlgili Eyleminin Dolaylı Yollarla Çevirisi

Translation of French Copula into Turkish by Oblique Strategies

Yusuf POLAT¹ , Bayram KÖSE²

¹Assoc. Prof., Kırıkkale University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Western Languages and Literatures, Kırıkkale, Turkey

²Assist. Prof., Kırıkkale University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Western Languages and Literatures, Kırıkkale, Turkey

ORCID: Y.P. 0000-0001-9341-6643;
B.K. 0000-0001-8699-6387

Corresponding author:

Yusuf POLAT,

Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara Yolu 7. Kilometre Yahşihan/Kırıkkale, Türkiye
E-mail: polatyus@gmail.com

Submitted: 05.11.2020

Revision Requested: 16.12.2020

Last Revision Received: 17.12.2020

Accepted: 22.02.2021

Citation: Polat, Y., & Kose, B. (2021). Fransızcadan Türkçeye çeviride ilgi eyleminin dolaylı yollarla çevirisi. *Litera*, 31(1), 395-422.
<https://doi.org/10.26650/LITERA2020-802552>

öz

Çeviribilim araştırmalarında genellikle girdi, süreç, çıktı ve merkezi eyleyen gibi çeviri sürecinin zorunlu bileşenleri inceleme konusu yapılmaktadır. Bu çalışmada çeviri sürecine ilişkin kimi veriler elde edilmek üzere girdi ve çıktı karşılaştırılarak çevirmenin süreçte yaptığı tercihler gözden geçirilmektedir. Bu tercihler alanyazında çeviri yöntemi veya stratejisi adıyla anılmakta ve doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki öbekte toplanmaktadır. Makalede çeviribilim araştırmaları hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, dolaylı çeviri stratejileri kısaca tanıtılmaktadır. Daha sonra Türkçede ilgi eylemi veya koşaç, Fransızcada "copule" veya "verbe attributif" olarak adlandırılan eylem türü hakkında sözdizimsel bilgiler verilmekte ve kısaca karşılaştırılmaktadır. Araştırma bölümünde ilgi eyleminin dolaylı stratejilerle çevrilme gerekçelerini belirlemek üzere iki yazınsal söylem ve bir resmî söylemden derlenen 131 çeviri örneği gözden geçirilmiştir. Örneklerin incelenmesi sonucunda koşaç dışında bir eylemle çevrildiği belirlenen 38 örnek üzerinde odaklanılarak araştırma sorusunun yanıtı elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırma, çeviri stratejisinin çevirmenin bireysel tercihlerinden çok erek dil söyleminin yeniden oluşturulan bağlamı tarafından dayatıldığı sonucunu ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, çevirmen alımlama ve yorumlama sürecinden sonra erek dilde metni oluştururken erek dilin ölçütleri çerçevesinde akışkan ve eşdeğer bir metin oluşturmaya çalışmaktadır. Araştırma ile elde edilen sonuçlar, çevirmen eğitimi sürecinde çeviri stratejisi kavramının öğretilmesine özel bir önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, çeviri yöntemleri, dolaylı çeviri yöntemleri, ilgi eylemi, çevirmen eğitimi

ABSTRACT

Research in translation studies focuses on the study of mandatory components such as input, process, output and the central actor. In this study, in order to obtain some data on the translation process, the choice of the translator is being revised by comparing input and output. Referred to as "process" or "translation strategy" in the field of translation studies, these choices are grouped into two: direct and indirect translation processes. The article provides a brief description of translation studies, followed by a brief description of the indirect translation strategies. Then, the type of verb known as "ilgi eylemi" or "koşaç" in Turkish and "copule" or "verbe attributif" in French is described syntactically and both languages are compared. In the research

section, 131 examples of translations collected from three texts are examined to determine the reasons for choosing the indirect translation strategy. By examining the 38 examples in which the copula is translated into a verb other than the “imek” and “olmak” verbs, we try to get the answer for the research question. The research revealed that translation strategy is imposed more by the regenerated context of the target discourse than by the individual preferences of the translator. In other words, the translator tries to create a fluid and equivalent text according to the criteria of the target language when recreating the text after the reception and interpretation process. The results of the study show that the concept of translation strategy should be taught during translator training.

Keywords: Translation studies, translation strategies, indirect translation strategies, copula, translator training

EXTENDED ABSTRACT

Research in translation studies generally takes up input, process and output components as the subject of study. In this study, inputs and outputs are compared in order to obtain data about the translators’ preferences in the translation process, and an attempt is made to obtain meaningful findings about the reasons for the similarities and differences that arise when the same inputs are turned into output. Translation studies assume that the translator makes decisions by defining a strategy, sometimes directly and sometimes indirectly. While creating the conceptual framework of the study, information is given about the research areas of translation studies and direct methods used by translators, such as borrowing, emulation and one-to-one translation alongside the indirect methods of transformation, replacement, equivalence, and adaptation. While presenting the translation product, it is underlined that translators do not rely on a single method in their preferences and use more than one method. In the next step, the syntactic view of sentences containing transitive verbs and copula in French and Turkish is presented using tree representations. At this stage, the name and definition of the *ilgi eylemi* or the *koşaç*, changing according to the periods and experts in Turkish, and the characteristics of the verb type known as *copule* or *verbe attributif* in French are mentioned. Thus, the syntactic information of the structures in both languages are briefly compared. It is thought that comparing two languages from two different language families, especially Turkish and French, in this context, will benefit the fields of both translation studies and linguistics.

In the research section, brief information about the qualitative research approach used in this study is given. In this approach (which prioritizes the research and understanding of social phenomena in a natural environment and in a realistic and holistic manner), document review, observation, interview, etc. qualitative data collection methods are used. In this study, the document analysis technique was used. This study,

in which various printed documents were used, was carried out by selecting samples from the data that could be subject to analysis. At this stage, random sampling, which is one of the sampling methods commonly used in social sciences, was preferred. The study is limited to the adjective in the *attribut du sujet* position. Nouns with the function of subject runner and adjectives in the position of an *attribut du complément direct* are excluded from the scope of this study. The translation direction of the samples is from French to Turkish.

For the research, the literary text types were Gustave Flaubert's *Madame Bovary* and Albert Camus' *L'Étranger*, which were translated into Turkish by Tahsin Yücel, and FIFA's *Law of the Games* as the technical text. A total of 131 translation examples compiled from two literary discourses and one official discourse were reviewed in order to determine the reasons for translation using indirect strategies. As a result of the examination of the samples, an attempt was made to obtain the answer to the research question by focusing on 38 samples that were determined as having been converted to a verb other than the copula. While creating the database, literary and non-literary discourse types were considered as variables, therefore, in addition to two literary discourse data, an example of technical discourse was considered. In terms of syntactic features in the database, examples with the most common sequence GN + GV + GAdj (100) and at least GN + GV + GAdv + GAdj (1) were included. In most of the examples in the database, the head of verb phrase is the verb *être* of which there were 120 instances. Apart from that, in 3 examples, *se trouver* is the head of a verb phrase, while *appeler*, *sembler*, *se montrer*, *avoir l'air*, *dormir* and *devenir* are the head of a verb phrase in 1 example each. When the translators' preferences for the translation of the samples are examined, it is seen that not only are the verbs *imek* and *olmak*, used but also morphemes such as *-dlr*, *var*, *yok*, *değil* as well. The research suggests that translation strategy is dictated by the reconstructed context of the target language discourse rather than the individual preferences of the translator. In other words, the translator tries to create a fluid and equivalent text within the framework of the criteria of the target language while creating the text in the target language after the process of reception and interpretation. Another important inference in this context is that the variable that determines the translation of copula is not only the verb *être*, but the formal and functional features of the adjective, which is an extension of the verb, are also effective in SL and TL. The results obtained from the research show that a special emphasis should be given to teaching the concept of translation strategy in the translator training process and raising awareness of translation strategies in translator candidates.

Giriş

Uygulama açısından çok eski, kuramlaştırılması bakımından görece yeni bir bilim dalı olarak çeviribilimde dil çiftlerini konu alan karşılaştırmalı çalışmalar özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, yani 50'li yıllardan sonra önem kazanmıştır. Jean-Paul Vinay ve Jean Darbelnet (1966)'nin *Stylistique comparée de l'anglais et du français* adlı çalışması, İngilizce ve Fransızca'yı çeviri bağlamında biçimsel olarak karşılaştıran ilk örnektir. "Charles Bally ve Albert Malblanc'dan esinlenen kitap, çeviri eğitiminde "sanat"tan "dizgeselleşme"ye geçişin gerekliliğini gözler önüne sermiştir" (Raková, 2016, s. 86). Öncelikle çevirinin bir *bilim* olduğu yönündeki savlarına araştırma tabanlı veri sağlama amacı güden yazarların ikinci amacı, Raková'nın da belirttiği gibi, çevirmen eğitiminin dizgeselleştirilmesidir. Bir başka deyişle, çevirmen eğitimi veren eğitmenin belirlemeleri (metin, konu, etkinlik vb. seçimi) çerçevesinde yürütülen, genelde rastlantısal bir izleneye değil, çevirmen adayının gereksinimleri doğrultusunda olguları konu alan bir izleneye için taban oluşturmayı amaçlamışlardır.

Bu çalışma, günümüz çeviribilim çalışmalarında her ne kadar dilbilim kaynaklı yaklaşımlar dışlanıyor olsa da Vinay ve Darbelnet'in İngilizce ve Fransızca arasında yaptığı gibi, karşıtsal ve karşılaştırmalı bir çalışmanın çeviri sürecine ilişkin önemli bilgiler sağlayacağı düşüncesi ile gerçekleştirilmiştir. Özellikle Türkçe ve Fransızca gibi farklı dil ailelerinden iki dilin bu bağlamda karşılaştırılmasının hem çeviribilim alanına hem de dilbilim alanına yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz yönleriyle çalışma bir yandan çeviribilim alanını, diğer yandan dilbilimin biçimbilim (fr. *morphologie*), sözdizim (fr. *syntaxe*) ve anlambilim (fr. *sémantique*) alanlarını ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, kısmen söz konusu alanların bakış açıları ve kavramları çerçevesinde şekillenmektedir. Araştırmada önce çeviribilimin konuya ilişkin kavramsal çerçevesi sunulmakta, çeviri sürecinde çevirmeni yönlendiren temel değişkenler ile alanyazında bilinen çeviri yöntemleri ele alınmaktadır. Ardından araştırmanın konusu olan ilgi eylemine ilişkin biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlamsal çerçeve birkaç aşamada sunulmaktadır. Bu amaçla, ilk aşamada eyleme ilişkin genel kavramlar, ardından koşaç ya da ilgi eylemine ilişkin tanımlar ile sınırlılıklar ortaya konmakta, son aşamada Fransızca ve Türkçede söz konusu eylemin özellikleri verilmektedir. Çalışmanın araştırma bölümünde ikisi yazınsal, biri teknik metin olarak sınıflandırılan üç metinden derlenen bütüncedeki çeviri örneklerinde *être* eyleminin Türkçeye hangi karşılıklarla aktarıldığı incelenmektedir. İnceleme ile çevirmen eğitimine

yönelik yöntembilimsel kazanımların yanı sıra çeviri yöntemleri kavramına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

1. Çeviribilim ve Araştırma Alanları

James Holmes 1972 yılında çeviri araştırma alanının sınırlarını çizdiği makalede betimsel çeviri araştırmaları alanında yapılan çalışmaları çeviri ürününe, çeviri sürecine ve çevirinin işlevlerine odaklanan araştırmalar şeklinde öbeklendirmiştir. Ürün odaklı çeviri araştırmaları, yapılmış ve bitmiş, var olan çeviri ürünlerini; süreç odaklı araştırmalar ise alımlamadan üretime kadar olan süredeki süreci betimlemeye çalışırlar. Holmes (2004)'un sözünü ettiği diğer bir araştırma topluluğu sınırlı araştırmalar olup bunlar da araştırma alanlarını belli bir sorunla, birimle, alanla ve zamanla sınırlayan araştırmalardır. Elinizdeki araştırma bir yönüyle çeviri ürününü, bir yönüyle çeviri sürecini ilgilendirirken, bir diğer yönüyle de araştırma alanını belli bir birimle sınırlayan araştırma olarak nitelenebilir. Çünkü dilsel birim olarak konuşanın çeviri sürecinde çevirmenin yaptığı tercihlerin gerekçelerini çeviri ürünü üzerinden belirlemeye çalışmaktadır.

2. Doğrudan ve Dolaylı Çeviri Stratejileri

Çeviribilim alanyazınında çeviri yolları, yaklaşımları, stratejileri veya yöntemleri konusunda görüş belirtmiş birçok çeviribilimci bulunmaktadır. Newmark (1988)'ın *bire bir çeviri, sadık çeviri, serbest çeviri, anlamsal çeviri, deyimsel çeviri* yaklaşımları; Baker (1992, 2011)'ın deneyimli çevirmenlerin sözcük ve sözcük üstü düzeylerde tanımladığı yaklaşımlar dikkat çekmekle birlikte alanyazında bilinen en yaygın stratejiler yöntem ve teknik terimi altında Vinay ve Darbelnet tarafından önerilmiştir (Akt. Raková, 2015, s. 85-92). Kanadalı dilbilimcilere göre, çeviri sürecinde çevirmen biri doğrudan diğeri dolaylı olmak üzere başlıca iki ana teknik ve yöntemle başvurmaktadır.

Doğrudan yöntemler *ödüncleme, öykünme, bire bir çeviri* iken dolaylı yöntemler ise *dönüştürüm, değiştirim, eşdeğerlik ve uyarılma* olarak sıralanmaktadır. *Ödüncleme* en basit çeviri yöntemi olarak nitelenmekte olup "(...) üstdilsel bir boşluğu doldurmak (...)" ve "(...) bazen biçimsel bir etki yaratmak üzere (...)" kullanılır. Tüm dillerde var olan ödünclenmiş sözcüklerin çeviride kullanılması ödüncleme yöntemi çerçevesinde değerlendirilmektedir. *Öykünme* Vinay ve Darbelnet tarafından ödünclemenin bir türü

olarak kabul edilmektedir. Yabancı dilden öbek ödünçlenir, fakat öbeği oluşturan öğeler bire bir çevrilir. Öykünme ya yeni bir ifade biçimi katarak varış dilinin sözdizimsel yapısına uyan bir anlatım öykünmesi ya da varış diline yeni bir yapı sokan yapı öykünmesi ile sonuçlanır. *Bire bir çeviri*, sözcüğü sözcüğüne çeviri olarak da adlandırılır. "(...) kaynak dilden hedef dile aynı zamanda doğru ve deyimleşmiş bir metinle sonuçlanan geçiş" ifade etmektedir.

Dolaylı çeviri yöntemlerinden ilki *dönüştürüm* "(i)letinin anlamını değiştirmeksizin, söylemin bir parçasını bir başkasıyla değiştirmeye dayanan yöntemdir." İki dil arasında uygulanabileceği gibi aynı dil içerisinde de uygulanabilir. Sözcük ulamlarının birbirlerine (adın sıfat, sıfatın ad vb.) dönüştürülmesine dayanan yaklaşım iki dil arasındaki ulamlar arasında farklılıklar bulunduğu zorunlu, benzerlikler bulunduğu ise seçimliktir. *Değiştirim* "(b)ire bir çevirinin veya dönüştürümün dilbilgisel olarak doğru, fakat varış dilinin düşünme biçimine aykırı bir sözceyle sonuçlandırılmasının anlaşılması durumunda (...)" başvuru bir yaklaşımdır. Seçimlik ve zorunlu olmak üzere iki biçimi bulunan değiştirim, üretimsel dönüşümlü dilbilgisindeki tanımlandığı şekliyle temel yapının dönüştürülmesine (olumlunun olumsuz, edilgenin etken vb. biçiminde değiştirilmesi) dayanmaktadır. "İki metnin aynı durumu biçimsel ve yapısal olarak bütünüyle farklı araçlara başvurarak açıkladıklarında" eşdeğeriyle çeviri söz konusudur. Kalıp sözler, atasözleri, adıl veya sıfatsız bileşikler vb. genellikle eşdeğeriyle çevrilir. Dolaylı yöntemlerin sonuncusu uyarlama, Vinay ve Darbelnet tarafından "çevirinin en uç noktası" şeklinde nitelenmektedir. "(...) iletinin gönderme yaptığı durumun varış dilinde var olmadığı durumlarda uygulanmakta olup eşdeğer olduğu değerlendirilen başka bir duruma göre yeniden oluşturulması (...)" söz konusudur.

Vinay ve Darbelnet'nin sözünü ettiği yöntemler aslında çevirmen eğitimi amacıyla belirlenmiş yöntemler olup kesin olmayan ve aynı metin içerisinde biri veya birçoğu aynı anda kullanılabilen yöntemlerdir. Birçok açıdan da eleştirilmektedir. Örneğin Ballard'a göre, Vinay ve Darbelnet'nin sıraladığı yöntemler çeviri işlemini açıklamak açısından yeterli değildir (2006). Ballard söz konusu yöntemleri eleştirirken ödünçlemeyi bireysel değil, toplumsal bir edim olarak niteler. Dönüştürüm yerine yeniden ulamlama, değiştirim yerine adlandırma paradigması terimlerini önerir. Ayrıca genişletme yerine adılsızlaştırma veya göndergenin belirtikleştirilmesi, yoğunluk farklılaşması yerine artırma, silme, genişletme ve indirgeme gibi kavramları kullanır. Eşdeğerlik de Ballard'a göre tüm strateji ve yöntemlerin nihai amacı olup bir strateji değildir.

Bu çalışmada çeviri ürününün oluşmasında belirleyici olan süreçteki çevirmen kararlarının yalnızca çevirmen tercihlerine bağlı olmadığı, varış dili metninin belli tercihleri dayattığı görüşü savunulmaktadır. Diğer bir deyişle, her çeviri ürünü sürecin başından sonuna kadar kendi oluşum sürecinde çevirmeni belli tercihler yapmaya itmektedir. Bu düşünce Fransızcada attributif eylem Türkçede koşaç olarak adlandırılan eylemin Fransızcadan Türkçeye çevirisini içeren örnekler üzerinden gözlemlenmekte ve incelenmektedir.

3. Eyleme İlişkin Genel Kavramlar

Anlamsal, biçimsözdizimsel ve sözelemsel düzeyde tanımlanabilen eylem birçok kaynakta (Vargas, 1995, s. 9-10; Özsoy, Balcı ve Turan, 2011, s. 166; Atabay, Özel ve Kutluk, 2003, s. 175; Hamon, 1983, s. 107) anlamsal bir yaklaşımla *iş, oluş, hareket, eylem, devinim, durum, kılınış* bildiren sözcük türü olarak tanımlanmaktadır. Aşağıdaki örneklerden [1]'de *durum (oluş)*, [2]'de *hareket (iş, eylem, devinim)* söz konusudur:

[1] *Ali est malade. (Ali hasta(dır)).*

[2] *Ali marche. (Ali yürüyor.)*

Ancak, Vargas (1995, s. 9) bu yaklaşımın kolaycı ve indirgemeci bir yaklaşım olduğunu, iletişim (*bildirmek, söylemek, sormak, yinelemek, yanıtlamak vb.*), biliş (*öğrenmek, anlamak, keşfetmek vb.*), görüş (*sanmak, tahmin etmek, değerlendirmek vb.*), algı (*işitmek, hissetmek, görmek vb.*) ve ettirgenlik (*söyletmek, susturmak vb.*) gibi sınıflamaları gizlediğinin altını çizmektedir. Nitekim, Hamon (1983, s. 107) eylem ve durum karşıtlığına dayalı ayrımın belirsizliğini, eylem belirttiği söylenen kimi eylemlerin *durum* (*souffrir*: acı çekmek, *blanchir*: ağarmak vb.), kimi eylemlerinse hem *eylem* (*faire une bêtise*: yaramazlık yapmak) hem de *durum* (*faire le fou*: deliye yatmak) belirttiklerini vurgulayarak açıklamaktadır. Hamon (1983, s. 107) ayrıca, durum belirten eylemler arasında *gerçek durum* (*être*), *beliren durum* (*sembler*: görünmek, *paraître*: görünmek, *avoir l'air*: gibi görünmek, *passer pour*: ... gibi geçinmek, olarak görülmek), *devam eden durum* (*rester*: kalmak, *demeurer*: ... kalmak) ve *değişen durum* (*devenir*: olmak, haline gelmek, se faire: kendini ... yapmak, se rendre: haline gelmek) belirtmek gibi birtakım ayrımlar bulunduğu altını çizmektedir.

Biçimsözdizimsel açıdan, Vargas (agy. s. 10) eylemin üç özelliğini, eylem tümcesinin sözdizimsel çekirdeğini oluşturmak; emir kipi dışında, zorunlu olarak bir özne ile yapı

kazanmak; kişi, sayı, zaman, kip, görünüş ve çatı ulamlarını içeriyor olmak biçiminde sıralamaktadır. Yine bu açıdan, eylemler *asıl eylemler*, eylem çekimine katkıda bulunan *yardımcı eylemler* (avoir, être) ve diğer anlamsal, görünüşsel ayrıntıları dile getirmeye yarayan *yarı yardımcı eylemler* (aller, venir de, devoir, pouvoir, être sur le point de, être en passe de, être près de, être en train de, paraître, sembler, passer pour, ne pas laisser de, commencer à, se mettre à, se prendre à, faire vb.) gibi başlıklar altında sınıflandırılmaktadır (Hamon, 1983, s. 114).

Sözcelemsel ya da edimbilimsel düzeyde ele alındığında ise, içerdiği kip, zaman ve kişi ulamlarına göre, kişinin sözce içeriğiyle ilişkisini eylem belirler. [3], [4] ve [5] örneklerindeki gibi bir sözce ile *emir, öneri, akıl verme* vb. gibi iletişimsel niyetler yerine getirilebilir:

[3] *Çalış!* (*Travaille !*)

[4] *Çalışsana!* (*Travaille donc !*)

[5] *Çalışsan iyi olur.* (*Il vaudrait mieux que tu travailles.*)

3.1. Eylemler, Yanulamlama ve Özniteliksel Eylem

Üretimsel dönüşümlü dilbilgisinde, sıradüzensel bir yapı olarak tümcenin (T), biri ad öbeği (AÖ), diğeri eylem öbeği (EÖ) olmak üzere en az iki öbekten, yani zorunlu kurucudan oluştuğu bilinmektedir (Uzun, 2000, s. 29 ve ötesi):

T → AÖ + EÖ

Temel tümce yapısı olarak adlandırılan söz konusu tümcede, ayrıca sözlüksel ulamlar (adlar, sıfatlar, eylemler, ilgeçler, belirteçler) ile işlevsel ulamlar (özne, yüklem, tümleç) yer almaktadır. Gösterimde kümenin başı T olarak gözükse de gerek üretimsel dönüşümlü dilbilgisinde (Chomsky, 1957, 1965) gerekse de bağimsal dilbilgisi kuramında (Tesnière, 1959) gerçekte öğeleri bir arada tutan ve diğer öğelerin kendisine göre konumlandığı ve işlev yüklendiği öge *eylemdir*. Nitekim üretimsel dönüşümlü dilbilgisinin yeni değişkelerinde *özne* ile *eylem tümleçleri ile diğer öğeler* eylemin içsel ve dışsal üyeleri (Riegel, Pellat ve Rioul, 1994, s. 216; Özsoy ve ark., 2011, s. 161) olarak da adlandırılmaktadır:

T → AÖ + EÖ + 0 / 1 / 2 / 3 ...
 Dışsal üye İçsel üyeler
 Özne Yüklem

öbeği (AÖ), ilgeç öbeği (İÖ) aynı konumda bulunmaktadır. Böyle olmakla birlikte, *aimer* eylemi yanulamama özelliği nedeniyle *geçişli* iken, *être* ne geçişli ne de geçişsiz olarak sınıflandırılır; *koşaç* (*copule*), *yüklemcil eylem* (*verbe prédicatif*) veya *özniteliksel eylem* (*verbe attributif*) olarak adlandırılır.

İngilizcede *linking verbs* veya *copula* olarak adlandırılan ve “genelde TO BE eylemi gibi kullanılan eylemler” (Sezer, 2004, s. 88-89) ya da “*be* eylemi gibi, görece küçük bir anlamsal içeriğe sahip, özne ile yüklemi birbirine bağlayan bağlama sözcüğü” (Tallerman, 2011, s. 292) biçiminde tanımlanan eylem türü Türkçede ilgi eylemi (Aydın, 1996, s. 49), ekeylem (Atabay ve ark., 2003, s. 185) veya *koşaç* (Özsoy ve ark., 2011, s. 167) olarak adlandırılmaktadır.

Tallerman (2011)’ın tanımında iki nokta dikkat çekicidir; *be* eylem olarak kabul edilmekle birlikte, bağlama sözcüğü olarak adlandırılmakta, özne ve yüklem gibi iki ayrı sözdizimsel işlevi yerine getiren iki birimi birbirine bağladığı ileri sürülmektedir. Buna göre, *özne* + *koşaç* + *yüklem* gibi bir diziliş söz konusudur ve *koşaç* yüklem dışı bir öğedir. Bu durumda, açıkça tanımlanmaya gereksinim duyan birkaç öğe bulunmaktadır: *yüklem*, *koşaç* ve *öznitelik* (Fr. *attribut*). Şimdi bunların tanımlarına yakından bakalım.

Yüklemi Vardar (2002), “tümcede bütün öğelerin işlevlerini kendisine göre belirledikleri, sözdizimsel açıdan tümcenin temelini oluşturan ve hiçbir öğeye bağlı olmayan, ortadan kalkmasıyla da tümcenin yok olmasına yol açan öğe”, Korkmaz (1992), “cümlede hareketi, olayı, işi, yargıyı bildiren, fiil çekimine girmiş kelimenin cümle bilgisindeki adı” olarak tanımlar. Tanımlardan ikincisi, kuşkusuz yalnızca eylemi yüklem olarak tanımlayan geleneksel bakış açısını yansıtmaktadır. Geleneksel bakış açısının tersine, günümüzde “yüklem, tümcede özne dışında kalan tüm bölümdür” (Özsoy, Balcı ve Turan, 2011, s. 145). Daha açık bir deyişle, tümcede, öznenin çıkarılması durumunda geriye kalan ve baş kurucusu çekimli eylem olan bölüm yüklemidir:

[10]

Les enfants

Çocuklar

Özne

sont *contents.*

memnun(lar).

Yüklem

Koşaç ise Vardar (2002) tarafından, Tallerman (2011)’ın tanımına koşut bir yaklaşımla, “yüklemi özneye bağlayan öğe” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, *koşacı* yüklem dışı bir öğe olarak gören bir bakış açısını yansıtmaktadır. Bu çalışmada *koşaç*,

bir eylem türü ve diğer herhangi bir eylem gibi diğer öğeleriyle birlikte yüklemi oluşturan eylem öbeğinin başı olarak kabul edilmektedir. Nitekim, Özsoy ve diğerleri (2011, s. 167) koşacı, “yükleminde AÖ, İÖ, SÖ olan tümcelerde bulunan, bazen *imek* eylemi ile ifade edilen, bazen de görülmeyen eylem” biçiminde tanımlamaktadır.

Fransızca *attribut* olarak adlandırılan ve Türkçeye sözlüksel karşılık olarak *öznitelik* olarak çevirebileceğimiz kavram, *Le Petit Robert électronique*'te “özneye veya eylemin doğrudan tümlecine *être* veya bir durum eylemi (paraître, devenir) ile bağlanan öğe” biçiminde tanımlanmaktadır. Aynı sözlükte *terimin* Fransız dilbilgisi uzmanlarınınca *prédicat (yüklem)* yerine kullanıldığı vurgulanırken, Vardar (2002), Fransızca *attribut* karşılığı olarak, diğer tanımlarının yanı sıra, dilbilimdeki ve mantıktaki anlamıyla *yüklem*, felsefedeki anlamıyla *öznitelik* karşılığını kullanmaktadır. Tanımlardan *attribut*'yü yüklem olarak gören bakış açısı, günümüz terminolojisinde (Özsoy ve ark., 2011, s. 145) yüklem içerisine eylem ile birlikte *öznitelik* de girdiğinden, açıklayıcı gözükmemektedir. Dolayısıyla bu çalışmada *attribut* karşılığı olarak *öznitelik*, özniteliği özneye bağlayan eylem karşılığı olarak da *koşaç* kullanılmaktadır.

[11]

<i>Les enfants</i>	sont	<i>contents.</i>
<i>Sujet</i>	<i>Verbe</i>	<i>Attribut du sujet</i>
<i>Çocuklar</i>		<i>memnun(lar).</i>
<i>Özne</i>	...	<i>Yüklem</i>

Doğrudan geçişli eylemlerle koşaç arasındaki sözdizimsel konumdaşlık bununla sınırlı değildir. Her ikisinin de yerine adıl kullanılabilir. Fakat, Riegel (1981, s. 24), bu koşutluğun, eylemin düz tümleci söz konusu olduğunda tümlecin sayı (tekil, çoğul) ve tür (eril, dişil) özelliklerini alan *le, la, l', les* gibi adılar kullanılabilirken, koşaç söz konusu olduğunda yerine yalnızca eril tekil *le* adılı kullanılabilir olması nedeniyle bütünüyle geçerli olmadığını belirtmektedir:

[12] *Ali aime Ayşe.* → *Ali l'aime (...).* (*Ali onu seviyor.*)

[13] *Ali est malade.* → *Ali l'est (...).* (*Ali öyle.*)

Her iki kurucu da zorunludur, bir başka deyişle, silinmeleri durumunda tümce bozuk olur:

[14] * *Ali aime ...*

[15] * *Ali est ...*

Riegel ve diğerlerine göre (1994, s. 234), yüklemcil ögenin kimi durumlarda tümce başında bulunabiliyor olması, fakat eylemin doğrudan tümlecinin bu konumda bulunamaması nedeni ile sözdizimsel konumdaşlık her zaman olanaklı değildir:

[16] *Grande fut ma surprise*¹. (*Şaşkınlığım büyüktü.*)

Yanulama özellikleri aynı olmakla birlikte, doğrudan geçişli bir eylemle yüklemcil eylemin ya da koşacın yanulamı anlamsal mantıksal düzeyde farklılık sergiler. [12] ve [13]'te görüldüğü gibi, tümcelerdeki özneler ile eylemin yanulamaları ayrı anlamsal gönderimsel içeriklere sahiptir. Bir başka deyişle, [12]'deki *Ali* ile *Ayşe* arasında anlamsal gönderimsel aynılık ilişkisi yokken, [13]'teki *Ali* ile *malade* arasında eşgönderimlilik (Bkz. Vargas, 1995, 231) ilişkisi vardır. Söz konusu ilişki İngilizcede "to be" eyleminin bir işlevi olarak Lyons (1977'den Akt. Aydın, 1996, s. 49) tarafından *eşitlik (equative)* biçiminde adlandırılmaktadır. Nitekim, Aydın (agy., s. 49), Lyons'a dayanarak, ilgi eyleminin eşitliğe ek olarak, yükleme (ascriptive), bulunma (locative) ve iyelik (possessive) işlevlerini yerine getirdiğini belirtmektedir. Ancak, Aydın'ın Lyons'tan aktardığı, anlamsal bakış açısına dayalı işlevlerden bulunma işlevi Fransızcada yüklemcil eylemin en belirgin özelliği olan eşgönderimlilik ilkesine uymadığı için bu tür kullanımlar Fransızcada koşul tümlecisi (Fr. *complément circonstanciel*) olarak kabul edilmektedir. Bir başka deyişle, [17] ve [18]'de yüklemcil eylem *être*'in sağındaki ögeler Fransızcada *yüklemcil öge* (Fr. *attribut*) olarak kabul edilmemektedir (Vargas, s. 232):

[17] *Le film est à 16 heures.* (*Film saat on altıda.*)

[18] *Ayşe est à Istanbul.* (*Ayşe İstanbul'da.*)

Nitekim, Buysens (1975, s. 33-34), geleneksel olarak *yüklemcil ögeyi* "gönderge"ye dayalı bir yaklaşımla belirlemenin [19]'daki gibi,

[19] *La chenille devint papillon*². (*Tırtıl kelebeğe dönüştü.*)

her zaman mümkün olmadığını belirtmektedir. Yazara göre, [19]'daki "böcek kelebek niteliğine sahip bir tırtıl değil ya tırtıl ya da kelebeğdir." Yazar ayrıca, [20]'deki,

[20] *Ils étaient nombreux.* (*Kalabalıktılar.*)

1 Riegel ve diğerlerinin örneği.

2 Buysens'in örneği.

nombreux'nün bir nitelik veya var oluş biçimi olmadığını belirttikten sonra, "gerçek anlamda dilsel bir açıklamaya başvurmak gerektiğini", "temel işlevi yerine getirebilen eylemler ile *yüklemcil öge* işlevini yerine getirebilen iki birim türü, sıfatlar ve adsılar (veya adlar) arasında (...) ayırım yapmak gerektiğinin" altını çizmektedir. Yazarın bulduğu *dilsel* çözüm, "kimi eylemlerin sıfatları yönetebilme özelliğine sahip olması" (Buysens, 1975, s. 33), buna karşılık örneğin *prendre* eyleminin bunu yapamıyor olmasıdır:

[21] * *Je prends heureux.* * (Mutlu alıyorum.)

3.3. Fransızca İlgili Eylemleri

Bu durumda, Fransızca eylem öbeğinin başı konumunda *être* veya onunla aynı değerdeki eylemlerin öbek başı olduğu sözcük öbeklerine Türkçe karşılık olarak *özne özniteliği* denebilir. Dolayısıyla bu adlandırma ad, sıfat, ilgeç vb. gibi bir ulamın adı olarak değil, tümce düzeyinde özne, tümleş ve yükleme ek olarak bir işlevin adı olarak kullanılmaktadır.

Şimdi yeni bir soru daha sorulabilir: Fransızca *être* eylemi ile özneye öznitelik yükleme olanağı sağlayan kaç eylem bulunmaktadır? Söz konusu eylemler birçok çalışmada (Hamon, 1983; Delatour ve ark. 2004) *être, devenir, rester, paraître, sembler, avoir l'air* vb. biçiminde sıralanırken, Riegel (1981, s. 23-24) bunları gerçek anlamda yüklemcil eylemler ve gerektiğinde yüklemcil eylemler başlığı altında ele almaktadır. Yazar, gerçek anlamda yüklemcil eylemleri "*être, avoir l'air, demeurer, devenir, se faire, paraître, rester, sembler*"; gerektiğinde yüklemcil eylemleri ise "*(r)entrer, finir, se lever, (re) monter, naître, partir, sortir, (re)venir, vivre*" olarak sıralamaktadır. Yazarın yaptığı ayırımın temel dayanağı gerçek anlamda yüklemcil eylemlerin yönettikleri sıfat, ad vb. ögenin silinmiyor olması, buna karşılık gerektiğinde yüklemcil eylemlerin yönettikleri ögenin silinebiliyor olmasıdır:

[22] *Ali semble fatigué.* (Ali yorgun görünüyor.)

[23] **Ali semble...* (Ali ... görünüyor.)

[24] *Ali a vécu heureux.* (Ali mutlu yaşadı.)

[25] *Ali a vécu...* (Ali ... yaşadı.)

Gerektiğinde yüklemcil eylemlerin bir başka özelliği üye olarak yönettiği yüklemcil ögenin yerine adıl kullanılmıyor oluşudur:

[26] *Ali est parti heureux. (Ali mutlu gitti.)*

[27] * *Ali l'est parti. (Çeviri mümkün değil.)*

Lauwers ve Toback bunları daha geniş bir açıdan ele almakta ve geniş bir dizelge sunmaktadırlar:

"[...] arriver, finir, passer, tomber en, partir, naître, constituer, former, tourner à / en, virer à / sur / vers, afficher, répondre, commencer, se révéler, s'avérer, se dresser, s'élever, s'aligner, se détacher (comme), se découper, s'étendre, s'ouvrir et se dessiner comme, se constituer (comme), s'instituer (comme), se fixer comme, se développer comme, se métamorphoser, se transformer en, se changer en, se muer en, se tenir, se garder, se maintenir, se nommer, se dénommer, se prénommer, s'intituler, se désigner comme, se définir comme, se déterminer comme, se dire, s'étiqueter, se prétendre, se proclamer, se réputer, se confesser comme, se reconnaître, se voir, se découvrir, s'imaginer, se sentir, croire, considérer, estimer, juger, penser, s'engager comme, se placer comme, s'embaucher comme, vb." (2010, s. 79)

3.4. Türkçede İlgî Eylemi

Türkçe öğretimine yönelik dilbilgisi kitaplarında, *imek* eylemi *ek fiil*, *ek eylem*, *cevher fiili*, *cevherî fiil*, *imek fiili*, *imek eylemi*, *varlık fiili*, *isim fiili*, *koşaç*, *kopula*, *ermek fiili*, *asıl yardımcı fiil* olarak adlandırılmaktadır.

Tahsin Banguoğlu'nun okullarda okutulan dilbilgisi derslerine yardımcı olması amacıyla 1940 yılında yayımlanan *Ana Hatlarıyla Türk Grameri* adlı yapıtı ile 1974 yılında ilk baskısı yapılan *Türkçenin Grameri* adlı kitabında *i-* ek eylemi için *cevher fiili* terimi kullanılmıştır. Yazar, bu eylemin kökünün artık erimiş, yalnızca çekim halinde kalmış olduğunu, anlam bakımından bir durum, bir halde bulunuşu ifade ettiğini belirtmektedir (Banguoğlu, 1990, s. 474).

1945-49 yılları arasında Türk Dil Kurumu'nca yayımlanan terim kitapçıkları arasında 1949 yılında Jules Marouzeau'nun *Lexique de la Terminologie Linguistique* adlı eseri kaynak alınarak yayımlanan *Dilbilim Terimleri Sözlüğü* bulunmaktadır (Marouzeau, 1949). Terimlerin büyük bir çoğunluğu dilimizde o döneme kadar henüz karşılanmamış olan Fransızca ve Latince kökenli genel dilbilim terimlerinin çevirisinden oluşmaktadır. Yazar

adı belirtilmemiş olan ve terimlerin tanımlanarak ilgili maddelere gönderme yapılan bu sözlükte ek eylem kavramı *koşaç* terimiyle karşılanmakta ve şu şekilde tanımlanmaktadır: “Koşaç (haber edatı, copule) Yükleme özneye bağlayan (koşan) kelime. “Ev büyüktür”, “Ev yeni idi” sözlerinde -dlr ve -idi birer koşaçtır”.

Vecihe Hatiboğlu, Türk Dil Kurumu yayınları arasında yer alan *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*’nde ek eylem adıyla andığı terim için şunları söylemektedir:

(Osm. cevher fiili; Fr. *verbe substantif, verbe copule, verbe prédicatif*; İng. *substantive verb, predicative, verb of predication*; Alm. *verbum substantivum, kopula, verbum prädikativum*) (imek fiili, varlık fiili, ek fiil). Sözcüklerin eylem görevinde kullanılmalarına yardım eden, -dlr ekinden yararlanarak çekimleri tamamlanan ve olumsuzu *değil* sözcüğüyle kurulan yardımcı eylem: *Hastayım (hasta değilim), hastasın, hasta (hastadır); hastayız (hasta değiliz); hastasınız, hastalar (hastadırlar)* örneklerinde olduğu gibi. Ek eylemin -di eki hikâye, -miş eki rivayet, -se eki koşul birleşik zamanlarını kurar. (Hatiboğlu, 1969, s. 34)

Koşaç terimi Hatiboğlu’nun bu sözlüğünde de yer almıştır. Hamza Zülfikar, Hatiboğlu’nun koşaç terimini kullanmasını, bu terimi 1949 yılında Türk Dil Kurumunca yayımlanan *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*’nde bulmuş olabileceğine bağlamaktadır. Yine Zülfikar’a göre, Hatiboğlu söz konusu tanımı geliştirerek koşacı “başlı başına anlam taşımayan, birlikte kullanıldığı sözcüğe olumluluk veya olumsuzluk, sürerlik, kesinlik, kuvvetli ihtimal kavramları veren -dlr eki veya *değil* sözcüğü şeklinde tanımlamaktadır” (Zülfikar, 2017, s. 52).

Zeynep Korkmaz (2009, s. 702), *i- ek eylemi için* “(Alm. *Verbum Substantivum, Kopula, Verbum Prädikativum, Bindeglied*; Fr. *verbe substantif, verbe copule, verbe prédicatif*; İng. *substantive verb, predicative verb, verb of predication, copula, copulative verb*; Osm. *cevher fiili*) eski Türkçedeki er- ‘olmak’ yardımcı eyleminin er- > ir- > i- değişimi ile ekleşmiş olan biçimi” olduğunu, “ad soylu sözcüklerin eylem olarak kullanımını sağlayan ve birleşik eylem çekimlerinde görev alan bir eylem olarak tek başına bir anlam ifade etmediğini” belirtmekte ve “yapım ekleriyle genişletilemediğinin” altını çizmektedir.

Muharrem Ergin (1997, s. 314) ise ek eylemi “eskiden cevherî fiili, cevher fiil denilen, bugün isim fiil veya ana yardımcı fiil diyebileceğimiz *i- fiilidir*” şeklinde tanımlamış, “i- ek eyleminin

çekim şekillerinde işlev üstlenerek hem birleşik eylem çekimlerinin temelini kurduğuna hem de ad şekillerini eylemleştirek ad tümceleri ortaya çıkardığına" işaret etmektedir.

"Koşacın dört çekim şekli, dört kipi olduğuna" değinen Ergin, "bunların şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart şekilleri olduğunu" belirtmiştir. "Şimdiki zaman şeklinin sözcükler hâlinde ortaya çıkan bir çekim değil, ekleşmiş bulunan, eklerden ibaret olan, böylece birleştiği adlarla birlikte ortaya çıkabilen bir çekim olduğunun" altını çizmiştir. "Diğer üçünün ise sözcükler hâlinde tam bir çekim şekli olarak görünebildiğini, fakat kökünü kaybederek her an ekleşmeye elverişli bulunan kipler olduğunu" ifade etmiştir (agy, s. 297). Koşaçtaki bu duruma Korkmaz ise şu ifadesiyle değinmiştir: "Hikâye, rivâyet ve şart biçimleri kişi ekleri ile genişletilmiş – *DI/-DU, -mıŝ/ mUŝ, -sA* ekleri ile kurulur: *çalışkan-dım* (<*çalışkan i-dim*), *çalışkan değildim* (<*çalışkan değil i-dim*); *çalışkan-mışım* (<*çalışkan i-mişim*) *çalışkan değilsen* (<*çalışkan değil i-sem*) vb. krş. bildirme ekleri" (agy., 2003, s. 81).

Koşacın olumsuzuna gelince; *-mA* eki yerine *değil* sözcüğü ile karşılanmaktadır: *Yaşlı değilim, çirkin değildi, evde değilmişsiniz, müsait değilseniz.*

Özetle koşaç; edilgen, ettirgen, olumsuz, dönüşlü, karşılıklı, yeterlik, tezlik, sürerlik, ihtimal, sözde tasvir ekleri ile kullanılmamakta ve emir tümcesi kuramamaktadır. Bir başka deyişle, Türkçede koşaç sadece zaman, kişi ve sayı taşıyan, anlamsız bir sözdizimsel ögedir.

Bir başka kavram kargaşası da *-dlr* ekinde karşımıza çıkmaktadır. Korkmaz, bu ek için "*ek fiilin 3. kişi teklik ve çokluk çekiminde eski bir tur-yardımcı fiilinin ekleşmesinden oluşan +Dır bildirme eki kullanılmaktadır*" (agy, s. 81) şeklinde bir tanım yapmıştır. Bildirme ekini konu alan kısımda ise daha geniş bir tanımla "*tur- yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden (tur-ur) çıkan, yüklemi özneye bağlayan, ekleşip ünlü ve ünsüz uyumlarına giren, ek fiilin bildirme kipinin teklik ve çokluk üçüncü kişi çekimlerine gelerek anlamı güçlendiren –Dır/–DUr eki*" yorumunda bulunmuştur. (agy, s. 63).

Adlara ve eylemlere gelerek olasılık (*Eyden çıkmalı bir saat olduğuna göre Ali geldi gelecektir.*), pekiştirme (*Kayıtlarımız 1 Ocak 2019 itibarıyla başlamıştır.*) gibi anlamlar katan *-dlr* eki Türkçede yaygın olarak kullanılmaktadır. Türk lehçeleri ve şivelerindeki *-dlr* ekini inceleyen Hülya Savran, bu ekin "bir bildirme eki olarak ad ve ad soylu sözcükleri yüklemleştirmek gibi bir görev üstlendiğine" değinmektedir. Bu ekin daha çok "pekiştirme ve olasılık anlamları ile ön plana çıktığını" vurgulamaktadır (Savran, 2008, s. 183).

Yaptığımız okumalarda, -dır ekinin birinci ve ikinci kişilerde neden kullanılmadığı veya kullanılıp kullanılmayacağı üzerinde yeterince durulmadığı görülmektedir. Birinci ve ikinci kişilerde bu ek günümüz Türkçesinde kullanımdan düşmüş olsa da kimi durumlarda kullanılmakta olduğu yadsınamaz:

A: *Sen ne kadar zekisin!*

B: *Öyleyimdir. / Zekiyimdir.*

A: *Çalışkansındır da, bilirim.*

Ancak ekin bu bahsettiğimiz işlevleri dışında, kimilerince bir koşaç eylem gibi bir işlevinin de olduğu ifade edilmekte ve bu yönde örnekler verilmektedir (Baydar, 2012, s. 50-51). Daha çok 3. kişilerde kullanılmasının nedenlerinden biri Türkçenin yapısal özellikleriyle ilişkilidir. Nitekim Türkçede 3. teklik kişi sıfır biçimibirimle gösterildiğinden, ek eylemin geniş zaman çekimlerinde -dır eki getirilerek bu açık giderilmektedir. Diğer kipler için böyle bir durum söz konusu değildir. “Çünkü geniş zamanda kişi eki, hem ek-eylemin, hem kipin hem de kendi işlevini yüklenmekte ancak diğer kiplerde ise kişi ekleri sadece kendi işlevlerini yerine getirmektedir” (Baydar, 2012, s. 50-51).

Yöntem

“Nitel araştırma çeşitli nitel veri toplama yöntemleri (gözlem, görüşme, belge inceleme, vb.) kullanılarak, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde araştırılmasını ve anlaşılmasını ön plana alan bir yaklaşımdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Nitel bir veri inceleme yöntemi olarak “belge inceleme” tekniği, alanyazında genellikle “doküman analizi” şeklinde geçmektedir. Doküman sözcüğü incelendiğinde Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (2020) “belge”; Larousse Sözlüğü’nde (2020) ise bilgi ve kanıt sunan nesne olarak tanımlanmaktadır. Kavram olarak “doküman analizi” Türkçeye “belge incelemesi” şeklinde çevrilebilir. Bu çalışmada da kavramın Türkçesinin kullanımı tercih edilmiştir. Bu anlamda, “yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor”, davetiye, toplantı tutanağı, “kitap, ansiklopedi, resmî ve özel yazı” ve istatistik, anı, yaşam öyküsü gibi her tür yapıt birer belge olarak değerlendirilebileceği gibi “resim, plak, ses ve resim, araç gereç, bina, heykel vb. kalıntılar” da belge olarak görülebilir.

Belge inceleme, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve dizgesel olarak incelemek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013’ten aktaran Kırıl 2020, s. 173).

Çeşitli basılı belgelerin kullanıldığı bu çalışmada incelemeye konu olabilecek verilerden örnekler seçilmiştir. Bu aşamada, sosyal bilimlerde sık kullanılan yöntemlerden biri olan seçkisiz (rastgele) örnekleme tercih edilmiştir.

1. Sınırlılıklar

Bu çalışma özne koşacı (*attribut du sujet*) konumundaki sıfat ile sınırlıdır. Özne koşacı işlevine sahip adlar ile düz tümleş koşacı (*attribut du complément direct*) konumundaki sıfatlar bu araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Veri tabanında yer alan sözdizimsel değişkeler ve sayıları Tablo 2'de gösterilmiştir. Örneklerin çeviri yönü Fransızcadan Türkçeye doğru olup Türkçeden Fransızcaya çeviri örnekleri kapsam dışı tutulmuştur.

2. Araştırma Sorusu

Araştırmada “Koşaçlı yapıların (être, devenir, sembler, paraître, avoir l’air) Fransızcadan Türkçeye çevirisinde dolaylı çeviri yöntemlerine başvurma gerekçeleri, diğer bir deyişle, söz konusu eylemlerin bire bir çevirisini engelleyen değişkenler nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

3. Veri Toplama ve Çözümleme Teknikleri

Veriler rastgele örnekleme yöntemiyle Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş ve yayımlanmış ikisi yazınsal, biri teknik metinden derlenmiştir. Flaubert’in Tahsin Yücel tarafından Türkçeye çevrilen *Madame Bovary*; Albert Camus’nün Vedat Günyol tarafından çevrilen *L’Étranger* eserleri yazınsal; *FİFA Futbol Kuralları Kitabı* ise teknik metin türü için veri kaynağı olarak belirlenmiştir. Söz konusu kaynaklardan derlenen toplam 131 tümce Microsoft Excel programında oluşturulan bir tabloya işlenmiş ve Türkçe sözdizim, Fransızca sözdizim, çeviri yaklaşımı (bire bir, dolaylı vb.), Fransızcadaki eylem, Türkçedeki eylem özellikleri bakımından çözümlenmiştir. Ardından araştırma sorusu çerçevesinde dolaylı çeviriye yol açan değişkenler belirlenmiştir.

4. Verilerin Çözümlemesi

Veriler incelendiğinde sözcelerin tamamının araştırma sınırlılıkları doğrultusunda Fransızcadan Türkçeye doğru yapılmış yapıtlardan derlendiği görülmektedir. Yapıtların adları ve yazarları aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1: Verilerin Toplandığı Kaynaklara İlişkin Bilgiler

Yazar	Yapıt	Çevirmen	Çeviri Yönü	Metin Türü
Gustave Flaubert	<i>Madame Bovary</i>	Tahsin Yücel	Fransızcadan Türkçeye	Yazınsal
Albert Camus	<i>L'Étranger</i>	Vedat Günyol	Fransızcadan Türkçeye	Yazınsal
FİFA	<i>FİFA Futbol Kuralları Kitabı</i>	Belirtilmemiş	Fransızcadan Türkçeye	Teknik

Veri tabanı oluşturulurken yazınsal ve teknik söylem türü değişken olarak göz önünde bulundurulmuş, dolayısıyla iki yazınsal söylem verisine ek olarak bir teknik söylem örneği ele alınmıştır. Veri tabanında Fransızca sözdizimsel özellikleri bakımından aşağıdaki dizilişte ve sayıda örnek yer almıştır. Belirlenen sözdizimsel yapıda olduğu hâlde sıfat öbeği olarak eylem öbeğinde yer alan *participe passé*'nin sıfat mı yoksa edilgen eylem mi olarak kabul edileceği konusunda kuşklar ortaya çıkmıştır. Bu tür durumlarda sıfat olduğu kesin olarak bilinen örnekler veri tabanına dâhil edilmiştir:

Tablo 2: Veri Tabanındaki Örneklerin Sözdizimsel ve Sayısal Dağılımları

Sözdizim	Örnek Sayısı
GN + GV + GAdj	100
GN + GV + GAdj + GPrép + GN / GPro	24
GN + GV + GAdj + GPrép + GInf	4
GN + GV + GAdj + GProp. Sub. Compl.	22
GN + GV + GAdv + GAdj.	1
Toplam	131

Veri tabanındaki örneklerden büyük bir bölümünde eylem öbeğinin başı *être* eylemi olup bunların sayısı 120'dir. Bunun dışında 3 örnekte *se tenir*, 2 örnekte *se trouver* öbek başı iken *appeler*, *sembler*, *se montrer*, *avoir l'air*, *dormir* ve *devenir* de 1'er örnekte öbek başı konumundadır:

Tablo 3: Öbek Başı Konumundaki Eylemler ve Sıklıkları

Öbek başı	Örnek sayısı
<i>être</i>	120
<i>se tenir</i>	3
<i>appeler</i>	1
<i>sembler</i>	1
<i>rester</i>	1
<i>se trouver</i>	1
<i>se montrer</i>	1
<i>avoir l'air</i>	1
<i>dormir</i>	1
<i>devenir</i>	1

Örneklerin çevirisi için çevirmenlerce tercih edilen karşılıklar incelendiğinde, Türkçede başlıca *imek* ve *olmak* eylemleri olmak üzere *-dlr*, *yok*, *var*, *değil* biçimbirimlerinin de kullanıldığı görülmektedir. Diğer başlığı altında yer alan 35 eylemden bazıları (*yorulmak* 2; *hâle gelmek* 4; *bulunmak* 3; *geçmek* 2 defa) birden fazla yinelandıkları için tabloya yinelandıkları sayı eklenerek yazılmıştır.

Tablo 4: Koşaç Karşılığı Olarak Tercih Edilen Türkçe Biçimbirimler ve Sıklığı

Eylem	Sıklık
imek eylemi	43
olmak	28
-dlr	13
yok	2
var	1
değil	2
diğer	36
	131

Diğer başlığı altında toplanan eylemlerin, yukarıda birden fazla sıralananlar dışında, birer defa yinelandıkları belirlenmiştir. Bu eylemler şunlardır: *beğenilmek*, *yüklenmek*, *duymak*, *görünmek*, *sürmek*, *bitirmek*, *duygulanmak*, *köpürmek*, *sezmek*, *kalmak*, *görünmek*, *kederlenmek*, *geçmek*, *bulmak*, *oluşmak*, *yapılmak*, *yapmak*, *etmek*, *kılmak*, *göstermek*, *kabul etmek*, *vermek*, *sakatlanmak*, *tutmak*, *arttırmak*, *başlamak*, *ölmek*, *gelmek* ve *sararmak*.

Söylem türü bakımından değerlendirildiğinde, bu örneklerden 17'sinin resmî söylem, diğerlerininse yazınsal söylem örnekleri olduğu görülmektedir. Çevirinin yönü araştırma sınırlılıkları çerçevesinde Fransızcadan Türkçeye doğrudur. Sayısal bakımdan resmî söylem ile yazınsal söylem arasında dolaylı çeviriye başvurma sıklığı bakımından bir fark olmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, çevirmenin bire bir çeviri yerine dolaylı bir çeviri yaklaşımı benimsemesinde söylem türünün belirleyici bir değişken olmadığı anlaşılmaktadır.

Sözdizimsel diziliş bakımından örneklerin önemli bir bölümü (23) GN + GV + GAđj dizilişindedir. Bu dizilişteki çeviri tercihi kaynak dildeki (KD) sıfatın ulam değişikliği sonucu erek dilde (ED) eylem olarak ifade edilmesine dayanmaktadır. Sıfatların özelliklerine bakıldığında, bir bölümünün (8) *participe passé* ile üretilmiş sıfatlar olduğu görülmektedir. Fransızcada söz konusu sıfatlar aynı zamanda edilgen çatıda eylem olarak da kullanılabilir. Örneğin *endommager* eylemi *hasar vermek*, *zarar vermek*

anlamına gelir. Eylemin edilgen biçim (*être+*) *endommagé* ise bire bir anlamı ile *hasarlı*, *hasarlanmış*, *hasar görmüş* anlamına gelirken, kullanıldığı bağlama göre bire bir anlamı ile ya da *hasarlı hale gelmek*, *hasarlı hale getirilmek*, *hasar verilmek*, *zarar verilmek* şeklinde çevrilebilmektedir. Bu türdeki örneklerden *autorisé* ve *signifié* edilgen çatıda bir eylem olarak kabul edilebileceği gibi *participe passé*'den kaynaklanan nedenlerle sıfat olarak da kabul edilebilmektedir. Nitekim aynı öbekte yer alan *blessé*, *déployé*, *fini* ve *attendri* de biçimbilimsel açıdan hem edilgen çatıda eylem hem de sıfat olarak kabul edilebilmektedir. Fakat Fransızcaya özgü olduğu bilinen bu yapısal özellik çeviri sırasında Türkçe ile bire bir uyuşmadığından çevirmenleri farklı seçeneklere yöneltmektedir. Bu nedenle *blessé*, *fini* ve *attendri* üzerinde biraz daha durmakta yarar bulunmaktadır.

Blessé geçişli bir eylem olup sözlüksel bire bir anlamı *yaralamak* veya *sakatlamaktır*. Edilgen çatıda aynı eylem *être blessé*, *x tarafından yaralanmak* veya *sakatlanmak* anlamına gelir. Öte yandan dönüşlü çatıda Fransızcada *se blessé*, Türkçede ise edilgen çatıdaki biçimiyle aynı sesbilgisel özellikte (eşsesli) *yaralanmak* veya *sakatlanmak* eylemleri kullanılmaktadır. Dolayısıyla *être blessé* için Türkçede *yaralanmak*, *sakatlanmak*, *yaralı*, *sakat*, *yaralanmış*, *sakatlanmış* vb. seçenekler söz konusudur. Bu seçenekler arasından örneğimizde olduğu gibi *sakatlanmak* eyleminin seçimi belli bir noktaya kadar sözlüksel ölçütlere bağlıyken, o noktadan öteye metinsel ölçütler devreye girmektedir. Diğer bir deyişle, ED'de oluşturulan yeni dilsel bağlam temel belirleyici hâline gelmektedir. Kuşkusuz bu da çevirmen birikimi ve deneyimiyle doğrudan ilişkili bir yetkinlik düzeyidir:

[28] "Il ne peut être dérogé à ces règles que si un gardien de but est blessé ; (...)"

[28'] "Bu kuralın istisnaları aşağıdadır: kaleci sakatlandığında, (...)" (FİFA, 2015-2016, s. 74)

Benzer durum örnekler arasında *finir* eylemi ile ondan türemiş olan *participe passé* biçimindeki *fini* sıfatında söz konusudur. *Finir* eylemi Fransızcada *bitirmek* ve *bitmek* anlamlarında kullanılan, diğer bir deyişle hem geçişli hem geçişsiz bir eylemdir. Bu yönüyle Türkçedeki geçişsiz *bitmek* ve geçişli *bitirmek* eylemlerinin Fransızcadaki karşılıklarından biri *finir*'dir. Aynı eylemden türemiş olan *fini* ise *bitmiş* veya *bitti* anlamında kullanılabilen bir sıfattır. Örneğimizde yatık yazdığımız "*quand son ouvrage était fini ...*" şeklindeki yan tümcenin bire bir çevirisi "*işi bittiğinde ...*" iken çevirmen ED'de "*işini bitirdikten sonra ...*" şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir. Bu tercih de öncekinde olduğu gibi çevirmenin ED'de oluşturduğu metnin dayattığı bir tercih olarak görünmektedir.

Olağan koşullarda “İşî bittikten sonra...” şeklindeki bir çeviri de mümkün görünmekle birlikte çevirmenin ED’deki yeni metnin gerekleri doğrultusunda karar verdiğini söylemek mümkündür.

[29] “Quand son ouvrage était fini, il ne revenait plus de la journée (...).”

[29’] “İşini bitirdikten sonra bütün gün gelmiyordu (...).” (Flaubert, 1992, s. 67)

Tahsin Yücel’in *Madame Bovary* çevirisinde belirlenen *attendri* örneği bu gözlemlerimizi doğrular niteliktedir. Bire bir anlamıyla soğukta bekleterek, marine ederek veya tokmakla eti yumuşatmak anlamına gelen *attendrir* eyleminin yan anlamlarından biri de birinde duyarlılık, acıma duygusu uyandırmak, heyecanlandırmaktır (Larousse, 2008). Aynı eylemden türemiş *participe passé* biçimindeki *attendri* sıfatı *yumuşamış*, *duygulanmış*, *duygusallaşmış* vb. anlamlarına gelebilmektedir. Fakat örnekte de görüldüğü üzere deneyimli çevirmen Günyol, söz konusu sıfatı geçişsiz bir eylemle çevirmeyi tercih etmiştir. Çevirmenin bu noktadaki tercihi bununla da sınırlı değildir, çünkü KD’deki *en* adını ED’de eklentilerle (bunu görünce) belirttik hâle getirmektedir. Deneyim ile birikime bağlı olarak çevirmenin dilsel birimlerin belirlediği sınırların ötesine geçebilmesi özgüven gerektirmekte, ED’de yeni bir metin yaratılırken oluşan yeni koşullar temel belirleyici durumuna gelmektedir. Diğer bir deyişle, KD’de dilsel birimler aracılığıyla görünür kılınan çeviri içeriği (aktarılabilecek yük), belli bir aşamadan sonra Seleskoviç ve Lederer’in Yorumlayıcı Kuram’da betimledikleri gibi, KD’den soyutlanıp dilsel sınırlardan kurtulmakta ve ED’de yeniden şekillenmektedir. Bu da çevirmen tercihlerinin metnin önceki ve sonraki parçalarına göre şekillendiği sonucunu doğurmaktadır:

[30] “Charles en fut attendri.”

[30’] “Charles bunu görünce duygulandı.” (Flaubert, 1992, s. 69)

Bu öbektaki diğer sıfat grubu sözdizimsel olarak ilgeç öbeği ile genişletilmiş sıfatlar içermektedir. Belirlenen sıfatlar *être chargé de*, *être tassé contre*, *être absorbé dans*, *être possible de*, *être placé dans*, *être exaspéré de* ve *être fou de* olup bunların çevirisinde de çevirmenler sıfat yerine eylem kullanmayı tercih etmişlerdir.

Charger eylemi geçişli olup düz anlamsal olarak birine bir şeyi yüklemek anlamındadır. *De* ilgeci ile kullanılan eylem yukarıda ele aldığımız *participe passé*’den türemiş sıfatlarla aynı özellikte olmasına rağmen, tek farkı *de* ilgeciyle dolaylı tümleç almasıdır. Belirlediğimiz

örneklerde dikkat çeken nokta KD'deki sözdizimsel yapının ters yüz edilmesidir. Nitekim ED'de özne konumundaki *elle* yerine *çiftliğin (...)* bütün işleri" öbeği getirilmiş ve edilgen çatıda çevrilmiştir:

[31] "(...) maintenant surtout qu'elle était chargée presque à elle seule des soins de la ferme."

[31'] "(...) hele şimdi, çiftliğin hemen hemen bütün işleri üzerine yüklendikten sonra." (Flaubert, 1992, s. 24)

Öte yandan, aynı sıfat yapısal özellikleri aynı olduğu hâlde resmî söylem örneğinde eksiltilmiş, diğer bir deyişle çevrilmemiştir. Bu tercih de yukarıda sözü edilen ED metninin yeniden oluşturulması sırasında belirleyici değişkenin yeni metin olduğu düşüncesini doğrulamaktadır:

[32] "Il est chargé de contrôler que le ballon est bien placé dans l'arc de cercle de coin".

[32'] "Topun köşe yayı içine doğru konduğunu kontrol etmelidir." (FİFA, 2015-2016, s. 95)

Nitekim *possible* sıfatının yer aldığı diğer bir örnekte de sıfat eksiltilmiş gibi bir izlenim edinilse de gerçekte eksiltilmemiş, *mümkün* anlamında *possible* sıfatı edilgen çatıdaki yapılmak eylemi içerisinde çevrilmiştir:

[33] "Il est possible de marquer un but directement sur coup d'envoi".

[33'] "Başlama vuruşundan doğrudan doğruya bir gol yapılabilir." (FİFA, 2015-2016, s. 31)

İlgeç öbeğiyle genişlemiş sıfatların çevirisine ilişkin dikkat çekici üç örneğin (*être tassé*, *être absorbé* ve *être exaspéré*) üçü de *participe passé* ile türemiş sıfatlardır. Üçü de Türkçeye eyleme dönüştürülerek çevrilmiş olmakla birlikte tercih edilen -miş biçimbirimi Fransızcadaki *participe passé*'ye eşdeğer sıfatçıl öğeler (pişmiş, ölmüş, yanmış vb.) üretebilmektedir. Nitekim Günyol'un *L'Étranger* çevirisinde *j'étais tassé contre un militaire* şeklindeki ana tümce *kendimi bir askerin üstüne abanmış buldum* şeklinde çevrilirken, bu tercihteki belirleyici etken yan tümce ile ana tümcenin uyumu olarak gözükmektedir:

[34] “Et quand je me suis réveillé, j’étais tassé contre un militaire qui m’a souri et qui m’a demandé si je venais de loin”

[34] “Gözlerimi açtığımda, kendimi bir askerin üstüne abanmış buldum.” (Camus, 2012, s. 15)

-miş biçimbiriminin geleneksel dilbilgisinde belirli geçmiş zamanın hikâyesi olarak adlandırılan zamanda kullanımı nedeniyle KD'deki *être absorbé* ve *être exaspéré* ED'de *dalmışlardı* ve *köpürmüştü* biçiminde eylemle çevrilmiş görünmektedir. Fakat hemen belirtmek gerekir ki tıpkı Fransızcadaki *participe passé* ile elde edilmiş sıfatların aynı zamanda edilgen çatıda eylem olabildikleri gibi Türkçede de eylem görünümü bu öğelerin birer sıfat olarak değerlendirilme olasılıkları vardır:

[35] “Ils ne s’en apercevaient pas tant ils étaient absorbés dans leurs pensées.”

[35] “Hepsi kendi düşüncelerine öylesine dalmışlardı ki bunun farkında olmuyorlardı bile.” (Camus, 2012, s. 27)

Böyle olmakla birlikte, bugünkü dilbilgisel kabuller açısından bunlar birer dolaylı çeviri örneği olarak kabul edilmiştir:

[36] “Mais elle était exaspérée de honte (...).”

[36] “Ama o utançtan köpürmüştü (...).” (Flaubert, 1992, s. 69)

Diğer sıfatlar (*méritoire*, *curieux*, *sûr*, *inconscient*, *clair*, *visible*, *évident*, *important*, *grand*, *triste*, *rouge*, *long*) bazıları eylemden türemiş olmakla birlikte artık eylemle hiç ilişkisi kalmamış, sözcüksel ulam bakımından kesin olarak sıfat olarak sınıflandırılan birimlerdir. Bunların çevirisinde izlenen yol belirgin dolaylı çeviri örnekleri olarak kabul edilebilir. Nitekim Yücel tarafından gerçekleştirilen *Madame Bovary* çevirisinde *méritoire* sıfatı edilgen çatıdaki *beğenilmek* eylemi ile çevrilmiştir. Bu tercih bir zorunluluktan kaynaklanmıştır, çünkü Fransızca-Türkçe sözlüklere bakıldığında *méritoire* için önerilen karşılıklar (değerli, övgüye değer, övülecek) ilgili bağlam için uygun düşmemektedir. Bu nedenle çevirmen bağlam için uygun bir başka seçenek bulmakta ve gerektiğinde sıfatı eylem olarak çevirmekte sakınca görmemektedir:

[37] “Si son travail et sa conduite sont méritoires, il passera dans les grands, où l’appelle son âge”.

[37]“Çalışması ve davranışları beğenilirse, yaşına uygun olan büyük sınıflara geçer”. (Flaubert, 1992, s. 11)

Benzer bir yaklaşım yine aynı çeviri yapıtta yer alan *curieux* sıfatının çevirisinde de benimsenmiştir. İlgeçle genişlemiş olan sıfat *-mAk gereği duymak* şeklinde çevrilirken KD ve ED arasındaki yapısal farklılıktan başka kullanım kaynaklı bir fark bunu dayatmaktadır. Diğer bir deyişle, dil değil, söz düzeyindeki bir farklılık çevirmeni bu tercihe yöneltmektedir. Fransızcada *il n'avait jamais été curieux* bire bir çevirisiyle Türkçede de dizgesel olarak mümkün olup *hiç meraklı olmamıştı* şeklinde çevrilebilmekle birlikte, kullanım bu tercihe izin vermemektedir:

[38] “Il n'avait jamais été curieux, disait-il, pendant qu'il habitait Rouen, d'aller voir au théâtre les acteurs de Paris.”

[38]“Rouen’da kaldığı sıralarda tiyatroya gidip Paris oyuncularını görmek merakını duymamıştı, öyle söylüyordu”. (Flaubert, 1992, s. 48)

Long sıfatının *uzun sürmek* şeklinde çevrilmesi tümce bağlamının bir sonucudur. Çünkü bire bir anlamıyla *gün uzun oldu* şeklinde çevrilmesi de mümkünken, çevirmen bağlamı göz önünde bulundurarak daha iyi bir çözümden yana tercih kullanmaktadır:

[39] “La journée fut longue, le lendemain”.

[39]“Ertesi gün çok uzun sürdü”. (Flaubert, 1992, s. 63)

Aynı tercih *triste* sıfatının *ne kadar üzgün oluyordu* şeklinde çevrilebileceği yerde, *ne kadar kederleniyordu* şeklinde³; *long* sıfatının *kış soğuk oldu*⁴ yerine *kış soğuk geçti*; *grand* sıfatının *şimdi aşırı büyük* yerine *bana büyük geliyor*⁵; *fatigué* sıfatının *yorgundum* yerine *yorulmuşum*⁶ şeklinde çevrilmesinde de görülmektedir.

3 “Comme elle était triste le dimanche, quand on sonnait les vêpres!” (“Pazar günü, ikinci çanları çaldı mı ne kadar kederleniyordu!”) (Flaubert, 1992, s. 71).

4 “L’hiver fut froid.” (“Kış soğuk geçti.”) (Flaubert, 1992, s. 71).

5 “Maintenant il est trop grand pour moi et j’ai dû transporter dans ma chambre la table de la salle à manger.” “Şimdi ise, bana çok büyük geliyor.”) (Camus, 2012, s. 39).

6 “J’étais fatigué.” (“Yorulmuşum.”) (Camus, 2012, s. 29).

Bulgular ve Değerlendirme

Dolaylı çeviri yöntemlerine ilişkin olarak belli bir dilsel birim (koşaç, attribut du sujet) ile sınırlı olarak yaptığımız incelemede birçok bulguya erişilmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen ilk bulgu koşaçlı yapıların çevirisinde söylem türünün çeviri stratejilerini doğrudan etkileyen bir değişken olmadığı yönündedir. Nitekim yalnızca yazınsal söylemlerde değil, resmî söylem örneğinde de dolaylı olarak *être* eylemi ile uzantısı konumundaki eylem kümesinin sıfatın eyleme dönüştürülmesi yoluyla çevrildiği görülmektedir.

Diğer bir bulgu *être* eyleminin çevirisinde çoğunlukla Türkçedeki eşdeğerleri *imек* ve *olmak* eylemlerinin tercih edildiği yönündedir. Nitekim 131 örnekten 43'ü *imек* eylemi, 28'i *olmak* eylemi ile çevrilmiştir. *-dır* biçimbirimi de tartışmalı konumuna rağmen üçüncü sırada (13) tercih edilen bir çeviri seçeneği olarak karşımıza çıkmıştır.

Être eylemi yerine birbirinden farklı 36 eyleminin kullanıldığı diğer seçeneği araştırma sorumlusunun yanıtlanması açısından önemli bulgular sağlamıştır. Buradaki veriler, çeviri stratejisinin seçimi konusunda çevirmenin bireysel tercihlerinden çok ED'de yeni oluşturulan bağlamın asıl belirleyici rolü oynadığını göstermektedir.

Bu kapsamdaki diğer önemli belirleme, koşacın çevirisinde belirleyici olan değişkenin yalnızca *être* eylemi olmadığı, eylemin uzantısı konumunda yer alan sıfatın KD ve ED'de biçimsel ve kullanımsal özelliklerin de etkili olduğu yönündedir. Diğer bir deyişle, sıfatın bir dile özgü özellikleri çevirinin ne şekilde yapılacağını da belirlemektedir.

Araştırmayla elde edilen bulgulardan sonuncusu, çevirmenin deneyimi ile yetkinlik düzeyinin ona farklı seçenekler üretebilme, geliştirebilme ve bunları kullanabilme özgüvenini sağladığıdır. Özellikle Tahsin Yücel ile Vedat Günyol'un çevirileri bu açıdan dikkate değer örnekler sunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Dolaylı çeviri stratejileri ve sınırlı sayıda örneği konu alan araştırma, konunun özellikle çevirmen yetiştirme süreci açısından önemli sonuçları olabileceğini göstermektedir. Strateji kavramının katı sınırlarla tanımlanamayacağı, çevirmenin gerektiğinde doğrudan gerektiğinde dolaylı olarak adlandırılan stratejilerden birini

tercih edebileceği açıktır. Bu noktadaki belirleyici değişken, çevirmenin tercihlerinden çok ED'de oluşturulan yeni bağlamdır. Çevirmenin aldığı herhangi bir karar ve yaptığı her tercih bir sonraki kararını ve tercihini de belirleyebilmektedir. Bu tercih bir yönüyle metinsellik ölçütlerinin dayatmasıdır. Öte yandan, bu düşünce çeviri stratejilerinin gereksiz ve üzerinde durulmaması gereken bir kavram olduğu sonucunu çıkarmamalıdır. Aksine çeviri stratejisi kavramı, çevirmen eğitimi sürecinde çevirmen adaylarına kazandırılması gereken temel bilgilerden biridir. Bu yapılırken, özellikle deneyimli çevirmenlerin yaptıkları çevirilerin incelenmesi ve çevirmen girişimlerinin belli ölçütler çerçevesinde belirlenmesi, çevirmen eğitimindeki etkinliklerden biri olarak değerlendirilmelidir. Çeviri stratejilerine ilişkin olarak çevirmen adaylarında farkındalık oluşturma, KD ile ED'i çevirmen girişimleri açısından karşılaştırabilme, çevirmenin hangi girişimlerde bulunduğunu belirleyebilme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler tasarlanması açısından bu bulgu önemli gözükmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek imadıklarını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

Atabay, N., Özel, S. & Kutluk, İ. (2003). *Sözcük türleri*. İstanbul: Papatya.

Attendrir (2020, 17 Aralık). Larousse içinde. Erişim adresi: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/attendrir/6231>

Aydın, Ö. (1996). *Yabancı dil olarak Türkçe dilbilgisi öğretimi*. Ankara: Kendi Yayını.

Baker, M. (1992, 2011). *In other words*. New York: Routledge.

Ballard, M. (2006). À propos des procédés de traduction. *Revue de traduction Palimpsestes*, 113-130. DOI : 10.4000/palimpsestes.386

Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. İstanbul: TDK Yayınları.

Baydar, T. (2012). -Dlr bildirme eki üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 37-54.

Buysens, E. (1975). *Les catégories grammaticales du français*. Bruxelles: Éditions de l'Université de Bruxelles.

Camus, A. (2012). *Yabancı*. (V. Günyol, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.

Chomsky, N. (1957). *Syntactic structure*. The Hague: Mouton.

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge: Mass. MIT Press.

- Delatour, Y., Jennepin, D., Léon-Dufour, M. ve Teyssier, B. (2004). *Nouvelle grammaire du français*. Paris: Hachette Livre.
- Ergin, M. (1997). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- FIFA (2015/2016). *Lois du jeu*. Erişim adresi: https://asvsa.ca/media/1137/fifa_lois_du_jeu_2015_16.pdf
- Flaubert, G. (1992). *Madam Bovary*. (T. Yücel, Çev.). İstanbul: Görsel Yayınlar.
- Hamon, A. (1983). *Grammaire pratique*. Paris: Hachette.
- Hatiboğlu, V. (1969). *Dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Holmes, J. S. (1975, 2004). Çeviribilimin adı ve doğası. (A. Koş, Çev.). R. Mehmet (Haz.), *Çeviri seçkisi II çeviri(bilim nedir?* içinde s. 107-119. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kıral, Bilgen (2020). Nitel bir veri analiz yöntemi olarak döküman analizi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 15, s. 170-189.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Lauwers, P. ve Tobback, E. (2010). *Les verbes attributifs : inventaire(s) et statut(s)*. <https://doi.org/10.3917/lang.179.0079>
- Marouzeau, J. (1949). *Dil bilim terimleri sözlüğü (Lexique de la terminologie linguistique)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Shangai Foreign Language Education Press.
- Özsoy, S., Balcı, A. ve Turan, Ü. D. (2011). *Genel dilbilim - I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Raková, Z. (2016). *Çeviri kuramları*. (Y. Polat, Çev.). Ankara: Çevirmenin Yayını.
- Riegel, M. (1981). Verbes essentiellement ou occasionnellement attributifs. *L'Information grammaticale*(10), s. 23-27. Erişim adresi: https://www.persee.fr/doc/igram_0222-9838_1981_num_10_1_2424
- Riegel, M., Pellat, J.-C. ve Rioul, R. (1994). *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Savran, H. (2008). Türk dilinde “+dır” bildirme eki ve “dır” bildirme ekiyle yapılan belirsizlik kelimeleri. *U. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 163-188.
- Sezer, A. (2004). *Mastering english grammar*. Ankara: Hacettepe-Taş.
- Tallerman, M. (2011). *Understanding syntax*. Hodder Education.
- Tesnière, L. (1959). *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksiek.
- Uzun, N. E. (2000). *Anaçizgileriyle evrensel dilbilgisi ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Vargas, C. (1995). *Grammaire pour enseigner* (Cilt 2). Paris: Arman Colin.
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1966). *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris: Didier.
- Yıldırım Ali ve Şimşek, Hasan. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zülfikar, H. (2017, Ocak). Koşaç ve terimleri adlandırma üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CXII(781), 52-56.